

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΤΕΤΑΡΤΗ 17 ΙΟΥΝΙΟΥ 2020 - ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

A1.α.

1. **Λάθος** «Αἰ μὲν τοίνυν ἄλλαι ἀρεταὶ καλούμεναι ψυχῆς κινδυνεύουσιν ἐγγύς τι εἶναι τῶν τοῦ σώματος – τῷ ὄντι γὰρ οὐκ ἐνοῦσαι πρότερον ὕστερον ἐμποιεῖσθαι ἔθεσι καὶ ἀσκήσεσιν – ἡ δὲ τοῦ φρονῆσαι παντὸς μᾶλλον θειοτέρου τινὸς τυγχάνει, ὡς ἔοικεν, οὐσα»
2. **Λάθος** «ἡ δὲ τοῦ φρονῆσαι παντὸς μᾶλλον θειοτέρου τινὸς τυγχάνει, ὡς ἔοικεν, οὐσα, ὃ τὴν μὲν δύναμιν οὐδέποτε ἀπόλλυσιν, ὑπὸ δὲ τῆς περιαγωγῆς χρήσιμόν τε καὶ ὠφέλιμον καὶ ἄχρηστον αὖ καὶ βλαβερὸν γίγνεται»
3. **Σωστό** «Τούτου τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, αὐτοῦ τέχνη ἂν εἴη, τῆς περιαγωγῆς, τίνα τρόπον ὡς ῥᾶστα τε καὶ ἀνυσιμώτατα μεταστραφήσεται»

β. «σφεῖς ἐντιθέναί...»: αναφέρεται στη λέξη τινὲς ἐπαγγελλόμενοι, δηλαδή σε αυτούς που ἔχουν για ἐπάγγελμα τὴ παιδεία «τὴν παιδείαν τινὲς ἐπαγγελλόμενοι».

«ὃ κατομανθάνει ἕκαστος»: αναφέρεται στη λέξη ὄργανον, δηλαδή στο εργαλείο με το οποίο φτάνει κανεὶς στη μάθηση.

B1. Στη παρούσα ἐνότητα του ἔργου *Πολιτεία* του Πλάτωνα, ὁ Σωκράτης ἐρμηνεύει τὴν ἀλληγορία τοῦ σπηλαίου. Ὑποστηρίζει πὼς ἡ παιδεία ἀφυπνίζει τὴ ψυχὴ, ὥστε νὰ μάθει αὐτὸ πὺν ἤδη γνωρίζει καὶ ὑπάρχει μέσα τῆς. Πιο συγκεκριμένα, ἀναφέρει πὼς ἡ παιδεία βοηθάει τὸν ἄνθρωπο νὰ ἀντικρύσει τὸ ὄν καὶ τὸ πιο φωτεινὸ ἀπὸ τὸ ὄν, δηλαδή τὸ Ἀγαθὸ «ἕως ἂν εἰς τὸ ὄν καὶ τοῦ ὄντος τὸ φανότατον δυνατὴ γένηται ἀνασχέσθαι θεωμένη· τοῦτο δ' εἶναί φαμεν τὰγαθόν». Σε αὐτὸ τὸ σημεῖο νὰ ἀναφερθεῖ ὅτι ἡ θέαση τοῦ Ἀγαθοῦ εἶναι ὁ ἀπώτερος σκοπὸς τοῦ ἀπελευθερωμένου δεσμώτη, δηλαδή τοῦ φιλοσόφου, ὁ ὁποῖος ἀφού σπάσει τὰ δεσμά του, ἐπιδίδεται σὲ ἕναν διαρκὴ ἀγῶνα νὰ διασχίσει τὴ δύσκολη ἀνηφορικὴ ὁδὸ πὺν ὁδηγεῖ στὴν ἐξοδὸ ἀπὸ τὸ σπήλαιον καὶ στὴ θέαση τοῦ Ἥλιου. Ὁ δύσκολος ἀνηφορικὸς δρόμος πὺν πρέπει νὰ διασχίσουν οἱ δεσμῶτες συμβολίζει τὴ σπουδὴ στὸ χῶρο τῆς φιλοσοφίας καὶ τὸ φῶς τοῦ Ἥλιου συμβολίζει τὸ Ἀγαθὸ. Δὲν ἔχουμε ἕναν σαφὴ ὀρισμὸ τοῦ Ἀγαθοῦ ἀπὸ τὸν Πλάτωνα, ὠστόσο μέσα ἀπὸ ἀναφορὲς στὸ κείμενό του μποροῦμε νὰ δώσουμε ὀρισμένα βασικὰ στοιχεῖα πὺν τὸ χαρακτηρίζουν: εἶναι τὸ «εἶναι» καὶ ὄχι τὸ «φαίνεσθαι», ἡ οὐσία τῶν πραγμάτων, ἡ ὀργάνωση, ἡ ὀμορφιά καὶ ἡ τάξη τῶν πραγμάτων, εἶναι ἡ ἀλήθεια πὺν βοηθᾷ τὸν ἄνθρωπο νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὴν πλάνη.

Ἀρχικὰ ἡ λέξη παιδεία σήμαινε αὐτὸ πὺν πρέπει νὰ μάθει τὸ παιδί, δηλαδή συνίστατο στὴν ἀπλή παροχὴ γνώσεων. Ἀπὸ τὸν 5^ο αἰῶνα π.Χ. ἡ παιδεία σήμαινε τὴ γενικὴ καλλιέργεια καὶ περιλάμβανε τὴν πνευματικὴ καλλιέργεια, τὴν ἠθικὴ διαπαιδαγῶγηση,

τη σωματική διάπλαση και υγεία και την καλλιέργεια της ευαισθησίας. Για τον Πλάτωνα βάση της παιδείας ήταν η μουσική και η γυμναστική, ενώ η ανώτερη βαθμίδα παιδείας ήταν η φιλοσοφία.

Η παιδεία είναι αυτή που βοηθά τη ψυχή να στραφεί ολόκληρη από την περιοχή του γίνεσθαι προς την άλλη πλευρά μέχρι να είναι ικανή να αντικρύσει το Αγαθό. Επομένως αποτελεί την τέχνη για τη μεταστροφή της ψυχής «Τούτου τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, αὐτοῦ τέχνη ἂν εἴη, τῆς περιαγωγῆς» και πιο συγκεκριμένα για το πώς αυτή μπορεί να συντελεστεί όσο πιο εύκολα και αποτελεσματικά γίνεται. Η περιαγωγή δηλώνει την απομάκρυνση από μια δεδομένη οπτική γωνία και τη μετάβαση σε μια ολόπλευρη θεώρηση, μια πιο διευρυμένη οπτική. Ωστόσο, για να μπορέσει το άτομο να απεγκλωβιστεί από την πρόσληψη του κόσμου μέσω των αισθήσεων του είναι απαραίτητη η παιδεία.

Ο φιλόσοφος αναφέρει πως η τέχνη της παιδείας θεωρεί δεδομένο πως η ψυχή διαθέτει τη δύναμη να δει, απλώς δεν είναι στραμμένη στη σωστή κατεύθυνση και δεν κοιτάζει εκεί που πρέπει. Έτσι, η παιδεία θα βρει τον τρόπο να βοηθήσει τη ψυχή να στραφεί προς την κατάλληλη κατεύθυνση. Επιπλέον, βοηθά την εσωτερική όραση του ανθρώπου να αντέξει την έντονη ακτινοβολία του αληθινού φωτός που είναι το Αγαθό, καθώς η απότομη μετάβαση από το σκοτάδι του σπηλαίου στο φως του ήλιου «τυφλώνει» τον απελευθερωμένο δεσμώτη. Έτσι, η παιδεία τον βοηθά να ξεπεράσει τη σύγχυση στην οποία περιέρχεται, να συνηθίσει σταδιακά το φως και να προσαρμοστεί, δηλαδή να στρέψει τη ψυχή προς την αλήθεια με έναν τρόπο άμεσο και αποτελεσματικό.

φιλολογικό διδασκαλείο

B2. Στο δοθέν χωρίο ο Σωκράτης αναφέρεται στη λανθασμένη κατά τον ίδιο άποψη αυτών που έχουν για επάγγελμα την παιδεία, ότι η γνώση δεν υπάρχει μέσα στη ψυχή του ανθρώπου και ότι οι ίδιοι τον βοηθούν να την αποκτήσει, βάζοντάς την στη ψυχή του. Στη συνέχεια αναφέρει μια αναλογία, προκειμένου να καταστήσει σαφές αυτό που λένε, ότι δηλαδή όπως ο τυφλός δε διαθέτει όραση και κάποιος του τη χαρίζει έτσι και η ψυχή δε διαθέτει γνώση και αυτοί τη βοηθούν να την αποκτήσει. Παρομοιάζεται λοιπόν η ψυχή του ανθρώπου με τους τυφλούς και η γνώση με την ικανότητα της όρασης. Η χρήση της πρόθεσης ἐν- στη μετοχή ἐνούσης και στο απαρέμφατο ἐντιθέναι φανερώνει την εσωτερικότητα της γνώσης και τη διάσταση στον τρόπο που θεωρούν τη παιδεία από τη μία οι επαγγελματίες της εκπαίδευσης και από την άλλη ο Σωκράτης, καθώς οι πρώτοι θεωρούν ότι η γνώση δεν προϋπάρχει στον άνθρωπο αλλά οι ίδιοι την τοποθετούν στη ψυχή του.

Σε αυτό το χωρίο του έργου γίνεται φανερή η διάκριση παιδείας και εκπαίδευσης. Από τη μία αναφέρονται αυτοί που παρέχουν εκπαίδευση και αμείβονται γι' αυτό, δηλαδή οι σοφιστές, και οι οποίοι υποστηρίζουν ότι οι άνθρωποι έχουν πλήρη άγνοια και με τη βοήθεια των ίδιων καταφέρνουν να ξεφύγουν από αυτήν και να αποκτήσουν γνώσεις. Από την άλλη, ο Σωκράτης αντιπαραθέτει την άποψη σύμφωνα με την οποία η γνώση προϋπάρχει στον άνθρωπο και αυτός το μόνο που πρέπει να κάνει είναι να στραφεί με όλη του τη ψυχή στο Αγαθό και να την ξαναθυμηθεί. Πρόκειται για την πλατωνική *ἀνάμνησιν*, σύμφωνα με την οποία η ψυχή γνωρίζει τις ιδέες και χρειάζεται απλώς τη κατάλληλη βοήθεια, που έρχεται με την παιδεία, για να τις θυμηθεί. Ο φιλόσοφος υποστηρίζει πως η ανθρώπινη ψυχή προϋπάρχει του σώματος και περιπλανιέται στους

ουράνιους τόπους όπου και έρχεται σε επαφή με τις Ιδέες. Μόλις η ψυχή εισέλθει στο σώμα περιέρχεται σε λήθη, η οποία ενισχύεται από τις αισθήσεις που τροφοδοτούν τη ψυχή με λανθασμένες εντυπώσεις. Αυτό που χρειάζεται, λοιπόν, είναι να ξαναθυμηθεί τις Ιδέες. Κατά παρόμοιο τρόπο λειτουργεί η μαιευτική μέθοδος του Σωκράτη, με βάση την οποία, όπως η μαία βοηθά τη μητέρα να γεννήσει το παιδί και δεν το γεννά η ίδια γι' αυτήν, έτσι και ο φιλόσοφος βοηθά τον συνομιλητή του να φτάσει στην αλήθεια, την Ιδέα, μέσα από μια σειρά ερωτημάτων που θα τον οδηγήσουν να την επαναφέρει στη μνήμη του.

B3.

1 α

2 γ

3 β

4 β

5 γ

B4. α.

φανόν – φάσμα

άνασχεσθαι – ανακαχή

περιακτέον – άξονας

τετραμμένω - ανατροπή

έντιθέντες – παρακαταθήκη

άπόλλυσι – απώλεια

φιλολογικό διδασκαλείο

B4. β.

Πολλοί πρόσφυγες και μετανάστες στη σύγχρονη εποχή βλέπουν την Ελλάδα ως γη της **επαγγελίας**.

Η πρόοδος της **επιστήμης** έχει βοηθήσει στην ίαση πολλών ασθενειών και στη βελτίωση του τρόπου ζωής μας.

B5. Τόσο το παράλληλο κείμενο του Παπανούτσου όσο και το διδαγμένο κείμενο του Πλάτωνα κάνουν λόγο για την αξία της παιδείας και τη συνεισφορά της στη βελτίωση της ζωής του ανθρώπου. Ο Δελμούζος, όπως παρουσιάζεται από τον Παπανούτσο στο παράλληλο κείμενο, αλλά και ο Πλάτωνας θεωρούν τη παιδεία ως μια διαδικασία που λαμβάνει χώρα στη ψυχή του ανθρώπου. Για τον πρώτο, γίνεται καλύτερη η ζωή του ανθρώπου μέσα από την καλλιέργεια της ψυχής του, με σκοπό να γίνει πιο ηθική και

πιο ελεύθερη. Για τον δεύτερο η παιδεία ως γνώση υπάρχει στη ψυχή του ανθρώπου και τον βοηθά να βρει το δρόμο προς το Αγαθό.

Επίσης, τόσο για τον Δελμούζο όσο και για τον Πλάτωνα, ο άνθρωπος διαθέτει από μόνος του τη δύναμη να ελευθερωθεί. Συγκεκριμένα, ο Δελμούζος αναφέρει πως ο άνθρωπος μπορεί να υψωθεί σκαλί-σκαλί προς την ελευθερία μέσα από την αδιάκοπη ατομική προσπάθεια. Ο Πλάτωνας μιλά για τη πορεία από το εσωτερικό του σπηλαίου στο φως του ήλιου και τη θέαση του Αγαθού. Τέλος, η παιδεία και για τους δύο διανοητές βοηθά τον άνθρωπο να απεγκλωβιστεί από τον κόσμο των αισθήσεων («λυτρώνεται με τον καιρό το άτομο από το βάρος της ύλης») και τον οδηγεί στον αληθινό κόσμο, αυτό των Ιδεών («πρὸς τὸ φανὸν ἐκ τοῦ σκοτώδους»).

Γ1. Αν κάποιος με ρωτούσε: Αν κάποιος αδικεί την πόλη, λες ότι πρέπει να συνάψουμε μαζί του ειρήνη; Δεν θα το έλεγα· αλλά περισσότερο λέω ότι πολύ γρηγορότερα θα τους τιωρούσαμε, αν δεν αδικούσαμε κανέναν· γιατί κανέναν δεν θα είχαν για σύμμαχο.

Γ2. Ο Ξενοφών στο έργο του «Πόροι ἢ περὶ προσόδων» υποστηρίζει πως η οικονομική ευημερία της Αθήνας συνδέεται με τα αγαθά της ειρήνης. Αναφέρει πως σε περιόδους ειρήνης τα χρήματα που έχει η πόλη είναι πολλά, ενώ σε περιόδους πολέμου αυτά κατασπαταλώνται. Αναφέρεται και στη σύγχρονή του εποχή, υποστηρίζοντας το ίδιο, ότι δηλαδή εξαιτίας του πολέμου έχουν δαπανηθεί πολλά από τα έσοδα της πόλης, ενώ αντίθετα η ειρήνη μπορεί να αυξήσει τα έσοδα, τα οποία οι πολίτες θα έχουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν όπως επιθυμούν, εννοώντας με πιο συμφέροντες για τη πόλη τρόπους. Καταλήγει συμβουλεύοντας τους Αθηναίους να επιλέγουν ειρηνικούς τρόπους διευθέτησης των διαφορών τους με τις άλλες πόλεις, προκειμένου να αποκτήσουν περισσότερους συμμάχους.

Γ3α.

έκλιπούσας: ἐξέλειπες

εἰσελθούσας: εἰσήεις/ εἰσήεισθα

καταδαπανηθείσας: κατεδαπανῶ

Γ3β.

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
μάλα	μᾶλλον	μάλιστα
ταχέως /ταχύ	θᾶπτον	τάχιστα

Γ3γ.

τις: τισί(ν)

προσόδους: πρόσοδοι

πολίταις: πολῖτα

Γ4.α.

ἢ εἰρήνην: β' όρος σύγκρισης από το *κερδαλεώτερον*

ταῦτα: υποκείμενο του ρήματος *κριθείη* (απτική σύνταξη)

τῶν προσόδων: γενική διαιρετική στο *πολλάς*

ἄγειν: τελικό απαρέμφατο, υποκείμενο του απροσώπου ρήματος *χρή* (ετεροπροσωπία)

β. ἀνενεχθέντα: κατηγορηματική μετοχή από το ρήμα *εὐρήσει*, αναφέρεται στο αντικείμενο του ρήματος *χρήματα*

γ. *πῶς ἂν ἄμεινον ταῦτα κριθείη*: δευτερεύουσα ονοματική πλάγια ερωτηματική πρόταση, μερικής άγνοιας, εισάγεται με το ερωτηματικό επίρρημα *πῶς* και λειτουργεί συντακτικά ως αντικείμενο του ρήματος *οὐκ οἶδα*.

φιλολογικό διδασκαλείο

ὡς χρή και πρὸς τοῦτον εἰρήνην ἄγειν: δευτερεύουσα ονοματική ειδική πρόταση, εισάγεται με τον ειδικό σύνδεσμο *ὡς* και δηλώνει υποκειμενική κρίση και λειτουργεί συντακτικά ως αντικείμενο του ρήματος *λέγεις*.

Κυριακή Θεοδοσιάδου

Φιλόλογος, υπ. Διδάκτωρ Παιδαγωγικής ΠΔΜ